

Diogenés z Apollónie

Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης

Testimonia DK 64 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 57

Diogenés z Apollónie, syn Apollothemidův, byl velmi slavný muž a přírodní filosof. Antisthenés říká, že prý poslouchal Anaximena. Byl však současníkem Anaxagory, který – jak tvrdí Démétrios Faléřský v *Obraně Sókrata* – by byl málem přišel v Athénách o život pro velkou neoblíbenost.

Učení Diogenovo bylo toto: Prvkem je vzduch, světy jsou bezmezné i prázdno je bezmezné. Vzduch dává vznik světům zhušťováním a zředováním; nic nevzniká z ničeho, ani nezaniká v nic. Země je kulatá a tkví ve středu; svou podobu obdržela otáčením od tepla a ztuhnutím vlivem chladna.

Začátek jeho spisu je takovýto (B 1):

„Když se začíná jakákoliv řeč, je podle mého mínění zapotřebí podávat nesporné východisko a prostý a důstojný výklad.”

Διογένης Ἀπολλοθέμιδος Ἀπολλωνιάτης, ἀνὴρ φυσικὸς καὶ ἄγαν ἐλλόγιμος. ἤκουσε δέ, φησὶν Ἀντισθένης, Ἀναξιμένους. ἦν δὲ τοῖς χρόνοις κατ' Ἀναξαγόραν· τοῦτόν φησιν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογία διὰ μέγαν φθόνον μικροῦ κινδυνεῦσαι Ἀθήνησιν. ἐδόκει δὲ αὐτῶι τάδε· στοιχεῖον εἶναι τὸν ἀέρα, κόσμους ἀπείρους καὶ κενὸν ἄπειρον· τὸν τε ἀέρα πυκνούμενον καὶ ἀραιούμενον γεννητικὸν εἶναι τῶν κόσμων· οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φθείρεσθαι· τὴν γῆν στρογγύλην, ἠρεισμένην ἐν τῶι μέσῳ, τὴν σύστασιν εἰληφυῖαν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν καὶ πῆξιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ. ἀρχὴ δὲ αὐτῶι τοῦ συγγράμματος ἦδε (B 1):

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

„λόγου παντὸς ἀρχόμενον δοκεῖ μοι χρεῶν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον παρέχεσθαι, τὴν δὲ ἐρμηνείαν ἀπλῆν καὶ σεμνήν.“

A 2 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VI, 81

Bylo pět Diogenů: První z Apollónie, přírodní filosof; začátek jeho spisu je takovýto (část B 1):

„Když se začíná jakákoliv řeč, je podle mého mínění zapotřebí podávat nesporné východisko.“

Druhý byl ze Sikyónu, který napsal spis o Peloponnésu; třetí tento náš [Diogenés ze Sinópy]; čtvrtý stoik původem ze Seleukeie, zvaný též Babylónský pro sousedství [obou měst?]; pátý z Tarsu, jenž napsal o básnických otázkách, které se pokouší řešit.

γεγόνασι δὲ Διογένεις πέντε· πρῶτος Ἀπολλωνιάτης φυσικός, ἀρχὴ δ' αὐτῶι τοῦ συγγράμματος ἦδε (B 1)·

„λόγου παντὸς ἀρχόμενον δοκεῖ μοι χρεῶν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον παρέχεσθαι.“

δεύτερος Σικυώνιος (FGrH 503 T 1), ὁ γράψας τὰ περὶ Πελοπόννησον· τρίτος αὐτὸς οὗτος· τέταρτος στωικός, γένος Σελευκεύς, ὁ καὶ Βαβυλώνιος καλούμενος (SVF III, p. 210, fr. 2) διὰ τὴν γειτονίαν· πέμπτος Ταρσεύς, γεγραφῶς περὶ ποιητικῶν ζητημάτων ἃ λύειν ἐπιχειρεῖ.

A 3/1 = Stefanos Byz., Ethnika (epitome) s.v. Apollónia, p. 106, 13

Dárná Eleutherna na Krétě, vlast Linova, z ní pochází přírodní filosof Diogenés.

Κρήτης ἢ πάλαι Ἐλεύθερνα, Λίνου πατρίς· ἐκ ταύτης ὁ φυσικός Διογένης.

A 3/2 = Ailiános, Varia historia 31, 1-6

Καὶ τίς οὐκ ἂν ἐπήνεσε τὴν τῶν βαρβάρων σοφίαν; εἴ γε μηδεὶς αὐτῶν ἐς ἀθεότητα ἐξέπεσε, μηδὲ ἀμφιβάλλουσι περὶ θεῶν ἄρα γέ εἰσιν ἢ οὐκ εἰσιν, καὶ ἄρα γε ἡμῶν φροντίζουσιν ἢ οὐ. οὐδεὶς γοῦν ἔννοιαν ἔλαβε τοιαύτην, οἶαν Εὐήμερος ὁ Μεσσήνιος ἢ Διογένης ὁ Φρῦξ ἢ Ἴππων.

A 4 = Simplikios, In Physica 151, 20

ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν τῶν πλειόνων ἱστορία Διογένην τὸν Ἀπολλωνιάτην ὁμοίως Ἀναξιμένει τὸν ἀέρα τίθεσθαι τὸ πρῶτον στοιχεῖόν φησι, Νικόλαος δὲ ἐν τῇ Περί θεῶν πραγματείᾳ τοῦτον ἱστορεῖ τὸ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος τὴν ἀρχὴν ἀποφήνασθαι ..., ἰστέον ὡς γέγραπται μὲν πλείονα τῷ Διογένει τούτῳ συγγράμματα (ὡς αὐτὸς ἐν τῷ Περί φύσεως ἐμνήσθη καὶ πρὸς φυσιολόγους ἀντειρηκέναι λέγων οὐς καλεῖ καὶ αὐτὸς σοφιστάς, καὶ Μετεωρολογίαν γεγραμέναι, ἐν ἧ καὶ λέγει περὶ τῆς ἀρχῆς εἰρηκέναι, καὶ μέντοι καὶ Περί ἀνθρώπου φύσεως), ἐν δὲ γε τῷ Περί φύσεως, ὃ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλθε, προτίθεται μὲν διὰ πολλῶν δεῖξαι, ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τεθείσῃ ἀρχῇ ἐστι νόησις πολλή ...

A 5 = Simplikios, In Physica 25, 1 (Dox. 477 = Theophrastos, Physicorum opiniones, fr. 2)

καὶ Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης, σχεδὸν νεώτατος γεγονώς τῶν περὶ ταῦτα σχολασάντων, τὰ μὲν πλεῖστα συμπεφορημένως γέγραφε τὰ μὲν κατὰ Ἀναξαγόραν, τὰ δὲ κατὰ Λεύκιππον λέγων· τὴν δὲ τοῦ παντός φύσιν ἀέρα καὶ οὗτός φησιν ἄπειρον εἶναι καὶ αἰδῖον, ἐξ οὗ πυκνουμένου καὶ μανουμένου καὶ μεταβάλλοντος τοῖς πάθεσι τὴν τῶν ἄλλων γίνεσθαι μορφήν. καὶ ταῦτα μὲν Θεόφραστος ἱστορεῖ περὶ τοῦ Διογένους, καὶ τὸ εἰς ἐμὲ ἔλθὼν αὐτοῦ σύγγραμμα

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

Περὶ φύσεως ἐπιγεγραμμένον ἀέρα σαφῶς λέγει τὸ ἐξ οὗ πάντα γίνεται τὰ ἄλλα. Νικόλαος μέντοι τοῦτον ἱστορεῖ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος τὸ στοιχεῖον τίθεσθαι. καὶ οὗτοι δὲ τὸ εὐπαθὲς καὶ εὐαλλοίωτον τοῦ ἀέρος εἰς μεταβολὴν ἐπιτηδείως ἔχουν ἐνόμισαν· διὸ τὴν γῆν δυσκίνητον καὶ δυσμετάβλητον οὔσαν οὐ πάνυ τι ἠξίωσαν ἀρχὴν ὑποθέσθαι· καὶ οὕτως μὲν οἱ μίαν λέγοντες τὴν ἀρχὴν διηιρέθησαν.

A 6 = Pseudo-Plútarchos, Strómateis 12 (Dox. 583)

Diogenés (...) pokládá vzduch za prvek a učí, že se všechno pohybuje a že je nesčíslně světů. Vznik světa si pak představuje takto: když se vesmír hýbal a někde řídnul, jinde houstnul, tak tam, kde nastala hustota, vytvořila hmotu, ostatní vzniklo stejným způsobem a nejlehčí části zaujavně hořejšek vytvořily Slunce.

Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀέρα ὑφίσταται στοιχεῖον· κινεῖσθαι δὲ τὰ πάντα ἀπείρους τε εἶναι τοὺς κόσμους. κοσμοποιεῖ δὲ οὕτως· ὅτι τοῦ παντὸς κινουμένου καὶ ἦι μὲν ἀραιοῦ ἦι δὲ πυκνοῦ γινομένου, ὅπου συνεκύρησεν τὸ πυκνὸν συστροφῆι [τὴν γῆν] ποιῆσαι καὶ οὕτως τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τὰ [δὲ] κουφότατα τὴν ἄνω τάξιν λαβόντα τὸν ἥλιον ἀποτελέσαι.

A 7 /1 = Áetios I, 3, 26 (Dox. 289)

Diogenés z Apollónie [pokládal za počátek] bezmezný vzduch.

Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀέρα ἀπειρον [τὴν ἀρχὴν ἀπεφήνατο].

A 7 /2 = Aristotelés, De generatione et corruptione I, 6; 322b12

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

I ti, kteří mluví o jednom prvku, musí připouštět působení. Proto Diogenés říká správně, že pokud by všechno nebylo z jednoho, nebylo by vzájemného působení a jeho přijímání, například když teplé chladne a znovu se zahřívá. Neboť teplota a chladno se nemění v sebe navzájem, nýbrž zjevně se mění ta věc, která je podkladem [těchto vlastností].

καίτοι ἐξ ἑνὸς ἀνάγκη λέγειν τὴν ποιήσιν, καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἐξ ἑνὸς ἦν ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει καὶ ἡ ψυχρότης εἰς ἄλληλα, ἀλλὰ δηλονότι τὸ ὑποκείμενον.

A 8 /1 = Filodémos, De pietate, c. 6b (Dox. 536)

Diogenés chválí Homéra, že nevykládal o božstvu myticky, nýbrž pravdivě, neboť, jak říká, pokládal vzduch za Dia, ježto prý Zeus vše ví.

Διογένης ἐπαινεῖ τὸν Ὅμηρον ὡς οὐ μυθικῶς ἀλλ' ἀληθῶς ὑπὲρ τοῦ θεοῦ διειλεγμένον. τὸν ἀέρα γὰρ αὐτὸν Δία νομίζειν φησίν, ἐπειδὴ πᾶν εἰδέναι τὸν Δία λέγει.

A 8 /2 = Cicero, De deorum natura I, 12, 29

A co vzduch, který pokládá za boha Diogenés z Apollónie (...) ?

[quid?] aer quo Diogenes Apolloniates utitur deo, quem sensum habere potest aut quam formam dei?

A 8 /3 = Aetios I, 7, 17 (Dox. 302)

Diogenés, Kleanthés a Oinopidés duši kosmu [pokládali za boha].

Διογένης καὶ Κλεάνθης καὶ Οἰνοπίδης τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν [θεόν φασιν].

A 8 /4 = Augustinus, De civitate dei VIII, 2 (Dox. 174)

Diogenés, také další posluchač Anaximenův, sice říkal, že vzduch je látkou věcí, ze které všechno vzniklo, ale že je účasten božského rozumu, bez něhož z něj nemůže nic vzniknout.

Diogenes quoque Anaximenis alter auditor aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent sed eum esse compotem divinae rationis, sine qua nihil ex eo fieri posset.

A 9 = Aristotelés, Meteorologica II, 2; 355a21

τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τούτοις ἄλογον καὶ τοῖς φάσκουσι τὸ πρῶτον ὑγρᾶς οὔσης καὶ τῆς γῆς, καὶ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινομένου, ἀέρα γενέσθαι καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀυξηθῆναι, καὶ τοῦτον πνεύματά τε παρέχεσθαι καὶ τὰς τροπὰς αὐτοῦ ποιεῖν.

A 10 /1 = Áetios II, 1, 3 (Dox. 327)

Diogenés (...), že bezmezný světy [vznikají a zanikají] v bezmeznou podle veškerého oběhu.

Διογένης ... ἀπείρους κόσμους ἐν τῷ ἀπείρῳ κατὰ πᾶσαν περιαγωγὴν [γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι].

A 10 /2 = Áetios II, 1, 6 (Dox. 328)

Diogenés a Melissos [pokládali] veškerenstvo za bezmezný, svět za vymezený.

Διογένης καὶ Μέλισσος τὸ μὲν πᾶν ἄπειρον, τὸν δὲ κόσμον πεπεράνθαι.

A 10 /3 = Άetios II, 4, 6 (Dox. 331)

Anaximandros (...) Diogenés a Leukippos [pokládají] svět za pomíjivý.

Ἄναξιμανδρος ... Διογένης, Λεύκιππος φθαροτὸν τὸν κόσμον.

A 11 = Άetios II, 8, 1 (Dox. 337)

(...) sklon kosmu.

... ἔγκλισις τοῦ κόσμου.

A 12 = Άetios II, 13, 5-6 (Dox. 341)

Διογένης κισηροειδῆ τὰ ἄστρα, διαπνοᾶς δὲ αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου. εἶναι δὲ διάπυρα. συμπεριφέρεσθαι δὲ τοῖς φανεροῖς ἄστροις ἀφανεῖς λίθους καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτ' ἄνωνύμους· πίπτοντας δὲ πολλάκις ἐπὶ τῆς γῆς σβέννυσθαι καθάπερ τὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πυροειδῶς κατενεχθέντα ἀστέρα πέτρινον.

A 13 /1 = Άetios II, 20, 10 (Dox. 349)

Διογένης κισηροειδῆ τὸν ἥλιον, εἰς ὃν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀκτῖνες ἐναποστηρίζονται.

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

A 13 /2 = *Áetios II, 23, 4 (Dox. 353)*

Διογένης ὑπὸ τοῦ ἀντιπίπτοντος τῆι θερμότητι ψυχροῦ σβέννυσθαι τὸν ἥλιον.

A 14 = *Áetios II, 25, 10 (Dox. 356)*

Διογένης κισηροειδὲς ἀναμμα τὴν σελήνην.

A 15 = *Áetios III, 2, 8 (Dox. 367)*

Διογένης ἀστέρας εἶναι τοὺς κομήτας.

A 16 /1 = *Áetios III, 3, 8 (Dox. 368)*

Διογένης ἔμπτωσιν πυρὸς εἰς νέφος ὑγρόν, βροντὴν μὲν τῆι σβέσει ποιοῦν, τῆι δὲ λαμπηδόνη τὴν ἀστραπὴν· συναιτιᾶται δὲ καὶ τὸ πνεῦμα.

A 16 /2 = *Seneca, Naturales quaestiones II, 20, 1*

Diogenés z Apollónie praví, že některé hromy vznikají z ohně a jiné ze vzduchu; oheň způsobuje ty, které sám předchází a ohlašuje, vzduch pak ty, které hřmí bez záblesku.

Diogenes Apolloniates ait quaedam tonitrua igne, quaedam spiritu fieri: illa ignis facit, quae ipse antecedit et nuntiat illa spiritus, quae sine splendore crepuerunt.

A 16a = *Scholia in Basil. Marc. 58*

Podle Diogena z Apollónie je Země nesena vzduchem.

Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπὸ ἀέρος φέρεσθαι τὴν γῆν.

A 17 = Alexandros, In Meteorolog. II, 1; 67, 1 Hayduck

λέγει δὲ περὶ τῶν φυσικῶν· οὗτοι δὲ γένεσιν ποιῶσι τῆς θαλάσσης, ἀλλ' οὐκ ἀγένητον αὐτὴν λέγουσιν ἰδίας πηγὰς ἔχουσιν, ὡς οἱ θεολόγοι. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ὑπόλειμμα λέγουσιν εἶναι τὴν θάλασσαν τῆς πρώτης ὑγρότητος. ὑγροῦ γὰρ ὄντος τοῦ περὶ τὴν γῆν τόπου κάππειτα τὸ μὲν τι τῆς ὑγρότητος ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐξατμίζεσθαι καὶ γίνεσθαι πνεύματά τε ἐξ αὐτοῦ καὶ τροπὰς ἡλίου τε καὶ σελήνης, ὡς διὰ τὰς ἀτμίδας ταύτας καὶ τὰς ἀναθυμιάσεις κακείνων τὰς τροπὰς ποιουμένων, ἔνθα ἢ ταύτης αὐτοῖς χορηγία γίνεται, περὶ ταῦτα τρεπομένων· τὸ δὲ τι αὐτῆς ὑπολειφθὲν ἐν τοῖς κοίλοις τῆς γῆς τόποις θάλασσαν εἶναι· διὸ καὶ ἐλάττω γίνεσθαι ξηρανομένην ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τέλος ἔσεσθαι ποτε ξηρὰν. ταύτης τῆς δόξης ἐγένετο, ὡς ἱστορεῖ Θεόφραστος (Physicorum Opiniones fr. 23; Dox. 494), Ἀναξίμανδρος τε καὶ Διογένης· Διογένης δὲ καὶ τῆς ἀλμυρότητος ταύτην αἰτίαν λέγει, ὅτι ἀνάγοντος τοῦ ἡλίου τὸ γλυκὺ τὸ καταλειπόμενον καὶ ὑπομένον ἀλμυρὸν εἶναι συμβαίνει.

A 18 /1 = Scholia Apoll. Rhod. IV, 269 (Dox. 228)

Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπὸ ἡλίου ἀρπάξεσθαι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, ὃ τότε εἰς τὸν Νεῖλον καταφέρεσθαι· οἶεται γὰρ πληροῦσθαι τὸν Νεῖλον ἐν τῷ θέρει διὰ τὸν ἥλιον εἰς τοῦτον τὰς ἀπὸ γῆς ἰκμάδας τρέπειν.

A 18 /2 = Seneca, Natural. quaest. IV, a 2, 28-30

Diogenes Apolloniates ait:

„sol humorem ad se rapit: hunc adsiccata tellus ex mari ducit, tum ex ceteris aquis. fieri autem non potest, ut una sicca sit tellus, alia abundet. sunt enim perforata omnia et invicem pervia, et sicca ab humidis sumunt. alioquin, nisi aliquid terra acciperet, exaruisset. ergo undique sol trahit, sed ex his, quae premit, maxime: haec meridiana sunt. (29) terra, cum exaruit, plus ad se humoris adducit. ut in lucernis oleum illo fluit, ubi exuritur, sic aqua illo incumbit, quo vis caloris et terrae aestuantis arcessit. unde ergo trahit? ex illis scilicet partibus semper hibernis: septentrionales exundant. ob hoc Pontus in infernum mare assidue fluit rapidus (non ut cetera maria alternatis ultro citro aestibus) in unam partem semper pronus et torrens. quod nisi factis itineribus quod cuique deest redderetur, quod cuique superest emitteretur, iam aut sicca essent omnia aut inundata.“

(30) interrogare Diogenem libet, quare, cum pertusa sunt cuncta et invicem commeant, non omnibus locis aestate maiora sint flumina.

„Aegyptum sol magis percoquit, itaque Nilus magis crescit.“

A 19 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 39-45 (Dox. 510)

(39) Diogenés [z Apollónie] přičítá vzduchu jak život a myšlení [rozumnost], tak i vnímání.

(...) Čichání přičítá vzduchu kolem mozku, neboť je shluklý a souhlasný s vůní. (...)

(39) Διογένης δ' ὥσπερ τὸ ζῆν καὶ τὸ φρονεῖν τῶι ἀέρι καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀνάπτει διὸ καὶ δόξειεν ἄν τῶι ὁμοίωι ποιεῖν (οὐδὲ γὰρ τὸ ποιεῖν εἶναι καὶ πάσχειν, εἰ μὴ πάντα ἦν ἐξ ἑνός): τὴν μὲν ὄσφρησιν τῶι περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀέρι· τοῦτον γὰρ ἄθροον εἶναι καὶ σύμμετρον τῆι ὁσμῆι· τὸν γὰρ ἐγκέφαλον αὐτὸν μανὸν καὶ [τὰ] φλεβία, λεπτότατον δ' ἐν οἷς ἡ διάθεσις ἀσύμμετρος, καὶ (?) οὐ μείγνυσθαι ταῖς ὁσμαῖς· ὡς εἴ τις εἶη τῆι κράσει σύμμετρος, δῆλον ὡς αἰσθανόμενον ἄν.

(40) Slyšení vzniká, když je vzduch v uších pohnut z vnějšku a přenesse tento pohyb do mozku. Vidění vzniká, obrážejí-li se věci v zornici; tu ona tím, že se mísí se vzduchem uvnitř,

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

působí vjem. Důkazem toho je, že se při zánětu žil zornice nemísí se vzduchem uvnitř a tak nenastává vidění, ač obraz jest. Chuť vzniká jazykem pro řídkost a jemnost jeho povrchu. (...)

(40) τὴν δ' ἀκοήν, ὅταν ὁ ἐν τοῖς ὤσιν ἀήρ κινηθεῖς ὑπὸ τοῦ ἔξω διαδῶι πρὸς τὸν ἐγκέφαλον. τὴν δὲ ὄψιν [ὄρᾶν] ἐμφαινομένων εἰς τὴν κόρην, ταύτην δὲ μείγνυμένην τῶι ἐντὸς ἀέρι ποιεῖν αἴσθησιν· σημεῖον δέ· ἐὰν γὰρ φλεγμασία γένηται τῶν φλεβῶν, οὐ μείγνυσθαι τῶι ἐντὸς οὐδ' ὄρᾶν ὁμοίως τῆς ἐμφάσεως οὕσης. τὴν δὲ γεῦσιν τῆι γλώττῃ διὰ τὸ μανὸν καὶ ἀπαλόν. περὶ δὲ ἀφῆς οὐδὲν ἀφώρισεν οὔτε πῶς οὔτε τίνων ἐστίν. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα πειρᾶται λέγειν, διὰ τί συμβαίνει τὰς αἰσθήσεις ἀκριβεστέρας εἶναι καὶ τῶν ποίων.

(41) (...)

(41) ὀσφρησιν μὲν οὖν ὀξυτάτην οἷς ἐλάχιστος ἀήρ ἐν τῆι κεφαλῇ· τάχιστα γὰρ μείγνυσθαι· καὶ πρὸς τούτοις ἐὰν ἔλκη διὰ μακροτέρου καὶ στενοτέρου· θᾶπτον γὰρ οὕτω κρίνεσθαι· διόπερ ἔνια τῶν ζώων ὀσφραντικώτερα τῶν ἀνθρώπων εἶναι· οὐ μὴν ἀλλὰ συμμέτρου γε οὕσης τῆς ὀσμῆς τῶι ἀέρι πρὸς τὴν κρᾶσιν μάλιστα ἂν αἰσθάνεσθαι τὸν ἀνθρώπον. ἀκούειν δ' ὀξύτατα, ὧν αἶ τε φλέβες λεπταί, [καὶ ἄ] καθάπερ τῆι ὀσφρήσει κὰν τῆι ἀκοῇ τέτρηται βραχὺ καὶ λεπτὸν καὶ ἰθὺ καὶ πρὸς τούτοις τὸ οὖς ὀρθὸν ἔχει καὶ μέγα· κινούμενον γὰρ τὸν ἐν τοῖς ὤσιν ἀέρα κινεῖν τὸν ἐντός. ἐὰν δὲ εὐρύτερα ᾖ, κινουμένου τοῦ ἀέρος ἦχον εἶναι καὶ τὸν ψόφον ἀναρθρον διὰ τὸ μὴ προσπίπτειν πρὸς ἠρεμοῦν.

(42) (...) Že vzduch uvnitř oka vnímá, jsa malou částkou boha, toho důkazem je, že často obracíme-li mysl k jiným věcem, nic nevidíme, ani neslyšíme. (...)

(42) ὄρᾶν δ' ὀξύτατα ὅσα τε τὸν ἀέρα καὶ τὰς φλέβας ἔχει λεπτάς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὅσα τὸν ὀφθαλμὸν λαμπρότατον. μάλιστα δ' ἐμφαίνεσθαι τὸ ἐναντίον χρῶμα· διὸ τοὺς μελανοφθάλμους μεθ' ἡμέραν καὶ τὰ λαμπρὰ μᾶλλον ὄρᾶν, τοὺς δ' ἐναντίους νύκτωρ. ὅτι δὲ ὁ ἐντός ἀήρ αἰσθάνεται μικρὸν ὧν μόριον

του̅ θεοῦ, σημειῶν εἶναι, διότι πολλάκις πρὸς ἄλλα τὸν νοῦν ἔχοντες οὐθ' ὀρώμεν οὐτ' ἀκούομεν.

(43) (...)

(43) ἡδονὴν δὲ καὶ λύπην γίνεσθαι τόνδε τὸν τρόπον· ὅταν μὲν πολὺς ὁ ἀήρ μίσηται τῷ αἵματι καὶ κουφίζηι κατὰ φύσιν ὧν καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα διεξιῶν, ἡδονὴν· ὅταν δὲ παρὰ φύσιν καὶ μὴ μίσηται συνιζάνοντος τοῦ αἵματος καὶ ἀσθενεστεροῦ καὶ πυκνοτέρου γινομένου, λύπην. ὁμοίως καὶ θάρσος καὶ ὑγίειαν καὶ τάναντία. κριτικώτατον δὲ ἡδονῆς τὴν γλῶτταν· ἀπαλώτατον γὰρ εἶναι καὶ μανὸν καὶ τὰς φλέβας ἀπάσας ἀνήκειν εἰς αὐτήν· διὸ σημειῖά τε πλεῖστα τοῖς κάμνουσιν ἐπ' αὐτῆς εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὰ χρώματα μηνύειν· ὅποσα γὰρ ἂν ἦι καὶ ὅποια, τσαῦτα ἐμφαίνεσθαι. τὴν μὲν οὖν αἴσθησιν οὕτω καὶ διὰ τοῦτο γίνεσθαι.

(44) Myslíme pak (...) čistým a suchým vzduchem, neboť vlhkost brání myslet. Proto ve spánku, opilosti a při přesycení myslíme méně. A že vlhkost odnímá mysl, toho je důkazem, že jsou druzí živočichové horší v myšlení, neboť vdechují vzduch přicházející ze země a požívají vlhčí potravu. (...)

(44) φρονεῖν δ' ὥσπερ ἐλέχθη (cfr. 39), τῷ ἀέρι καθαρῷ καὶ ξηρῷ· κωλύειν γὰρ τὴν ἰκμάδα τὸν νοῦν· διὸ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ἐν ταῖς μέθαις καὶ ἐν ταῖς πλησμοναῖς ἦπτον φρονεῖν· ὅτι δὲ ἡ ὑγρότης ἀφαιρεῖται τὸν νοῦν, σημειῶν, διότι τὰ ἄλλα ζῶια χεῖρω τὴν διάνοιαν· ἀναπνεῖν τε γὰρ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀέρα καὶ τροφὴν ὑγροτέραν προσφέρεσθαι. τοὺς δὲ ὄρνιθας ἀναπνεῖν μὲν καθαρὸν, φύσιν δὲ ὁμοίαν ἔχειν τοῖς ἰχθύσι· καὶ γὰρ τὴν σάρκα στιφρᾶν, καὶ τὸ πνεῦμα οὐ διέναι διὰ παντός, ἀλλὰ ἰστάναι περὶ τὴν κοιλίαν· διὸ τὴν μὲν τροφὴν ταχὺ πέττειν, αὐτὸ δ' ἄφρον εἶναι· συμβάλλεσθαι δέ τι πρὸς τῇ τροφῇ καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶτταν· οὐ γὰρ δύνασθαι συνεῖναι ἀλλήλων. τὰ δὲ φυτὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι κοῖλα μηδὲ ἀναδέχεσθαι τὸν ἀέρα παντελῶς ἀφηρηθῆσθαι τὸ φρονεῖν.

(45) Totéž je i příčinou nerozumnosti dětí, neboť mají v sobě mnoho vlhkosti, takže vzduch nemůže procházet celým tělem.

(45) ταὐτὸν δ' αἴτιον εἶναι καὶ ὅτι τὰ παιδιά ἄφρονα· πολὺ γὰρ ἔχειν τὸ ὑγρὸν, ὥστε μὴ δύνασθαι διὰ παντὸς διέναι τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἐκκρίνεσθαι περὶ τὰ στήθη· διὸ νωθῆ τε εἶναι καὶ ἄφρονα· ὀργίλα δὲ καὶ ὅλως ὀξύρροπα καὶ εὐμετάπτωτα διὰ τὸ ἐκ μικρῶν κρῖνεσθαι τὸν ἀέρα πολύν· ὅπερ καὶ τῆς λήθης αἴτιον εἶναι· διὰ γὰρ τὸ μὴ ἰέναι διὰ παντὸς τοῦ σώματος οὐ δύνασθαι συνεῖναι· σημεῖον δέ· καὶ γὰρ τοῖς ἀναμιμνησκομένοις τὴν ἀπορίαν εἶναι περὶ τὸ στήθος, ὅταν δὲ εὐρωσιν, διασκίδνασθαι καὶ ἀνακουφίζεσθαι τῆς λύπης.

A 20 /1 = Aristotelés, De anima I, 2; 405a21

Avšak Diogenés, jako i někteří jiní, [pokládal duši] za vzduch, protože se domníval, že vzduch je ze všeho nejjemnější a je principem. Proto prý duše poznává a také pohybuje. Poznává, protože je první [princip], ze kterého pochází vše ostatní. A pohybuje, protože je nejjemnější.

Διογένης δ' ὥσπερ καὶ ἕτεροί τινες ἀέρα [τὴν ψυχὴν εἶναι], τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι καὶ ἀρχήν· καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχὴν, ἥι μὲν πρῶτόν ἐστι καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπά, γινώσκειν, ἥι δὲ λεπτότατον, κινητικὸν εἶναι.

A 20 /2 = Áetios IV, 7, 1 (Dox. 392 not.)

Pýthagorás, Anaxagorás a Diogenés (...) prohlásili duši za nepodléhající zkáze.

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

Πυθαγόρας μὲν καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Διογένης ... ἀφθαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν ἀπεφώνησαντο.

A 20 /3 = Áetios IV, 5, 7 (Dox. 391)

Diogenés [tvrdil, že sídlo duše je] v tepenné (*artériaké*) dutině srdce, která je vzdušná (*pneumatiké*).

Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣτις ἐστὶ πνευματικὴ [εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς] ...

A 21 = Áetios IV, 16, 3 (Dox. 406)

Diogenés tvrdil, že [slyšení se děje] tím, že vzduch v hlavě je zvukem dotčen a pohybován.

Διογένης τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ ἀέρος ὑπὸ τῆς φωνῆς τυπτομένου καὶ κινουμένου [τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι].

A 22 = Áetios IV, 18, 2 (Dox. 407)

Διογένης τῇ ἀραιότητι τῆς γλώττης καὶ τῇ μαλακότητι καὶ διὰ τὸ συνάπτειν τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς αὐτὴν φλέβας διαχεῖσθαι τοὺς χυμοὺς ἐλκομένους ἐπὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ ἡγεμονικὸν καθάπερ ἀπὸ σπογγιᾶς.

A 23 = Áetios IV, 9, 8 (Dox. 397)

pracovní verze 12. 11. 2013 (s použitím různých překladů)

οἱ μὲν ἄλλοι φύσει τὰ αἰσθητά, Λεύκιππος δὲ [καὶ] Δημόκριτος καὶ Διογένης νόμῳ, τοῦτο δ' ἐστὶ δόξῃ καὶ πάθεσι τοῖς ἡμετέροις.

A 24 = Kléméns Alexandrijský, Paedagogus I, 6, 48

Nějaké sperma živočicha je také pěnou (*afron*) krve, svou podstatou zůstává dole. Když se při objetí vrozeným teplem samce znepokojilo, roznítl se, vypění a rozsetím zaujímá místo v cévách. Vždyť proto Diogenés z Apollónie chce, aby se to nazývalo *afrodísia*.

τινὲς δὲ καὶ τὸ σπέρμα τοῦ ζώου ἀφρόν εἶναι τοῦ αἵματος κατ' οὐσίαν ὑποτίθενται, ὃ δὴ τῇ ἐμφύτῳ τοῦ ἄρρενος θέρμηι παρὰ τὰς συμπλοκὰς ἐκταραχθὲν ἐκριπιζόμενον ἐξαφροῦται καὶ ταῖς σπερματίσιν παρατίθεται φλεψίν· ἐντεῦθεν γὰρ ὁ Ἀπολλωνιάτης Διογένης τὰ ἀφροδίσια κεκληῖσθαι βούλεται.

A 25 = Aristofanés, Epit. hist. anim. I, 78 (Suppl. Arist. I, 1; p. 23, 13)

Diogenés z Apollónie vypravoval, že proniknul k cévním spojením, kterými jsou v dělohách živeny plody.

διαπίπτειν δὲ Διογένην τὸν Ἀπολλωνιάτην εἰρηκότα ταῖς κοτυληδόσι ταῖς ἐν τῇ μήτραι τρέφεσθαι τὰ ἔμβρυα.

A 26 = Censorinus, De die natali 9, 2

Podle Diogena z Apollónie se tělo chlapců utváří v děloze během čtyř měsíců, kdežto tělo dívek pět měsíců.

Diogenes Apolloniates qui masculis corpus ait quattuor mensibus formari et feminis quinque.

A 27 /1 = Censorinus, De die natali 5, 4 (Dox. 190)

Filosofové se rozcházejí také v mínění, zda se plod počíná pouze z mužského semene, jak se domnívá Hippón, Diogenés a stoici, anebo zda i z matčina semene, jak se domníval Anaxagorás, Alkmaión, Parmenidés, Empedoklés a Epikúros.

... utrumne ex patris tantummodo semine partus nascatur, ut Diogenes ..., an etiam ex matris.

A 27 /2 = Censorinus, De die natali 6, 1

Diogenés z Apollónie se domníval, že z vlhkosti nejprve vzniká maso, a teprve z pak vznikají kosti, nervy a ostatní části.

Diogenes Apolloniates ex umore primum carnem fieri existimavit, tum ex carne ossa nervosque et ceteras partes enasci.

A 28 = Áetios V, 15, 4 (Dox. 426)

Διογένης γεννᾶσθαι μὲν τὰ βρέφη ἄψυχα, ἐν θερμασίαι [?] δέ· ὅθεν τὸ ἔμφυτον θερμὸν εὐθέως προχυθέντος τοῦ βρέφους τὸ ψυχρὸν εἰς τὸν πνεύμονα ἐφέλκεσθαι.

A 29 = Áetios V, 24, 3 (Dox. 436)

Διογένης ἐὰν ἐπὶ πᾶν τὸ αἷμα διαχεόμενον πληρώσῃ μὲν τὰς φλέβας, τὸν δὲ ἐν αὐταῖς περιεχόμενον ἀέρα ὥσῃ εἰς τὰ στέρνα καὶ τὴν ὑποκειμένην γαστέρα,

ὑπνον γεγενῆσθαι καὶ θερμότερον ὑπάρχειν τὸν θώρακα· ἐὰν δὲ ἅπαν τὸ ἀερῶδες ἐκ τῶν φλεβῶν ἐκλίπηι, θάνατον συντυγχάνειν.

A 29a = Galénos (Pseudo-Galénos), De humor. XIX, 495

καὶ μὲν δὴ καὶ ἀπὸ τοῦ χρώματος ὡσπερ [ἐπὶ] τοῦ χυμοῦ ἐπικράτεια οὕτω καὶ τοῦ νοσήματος διαγινώσκειται. ἔστι δὲ καὶ αὕτη οὐδὲν ἦττον τῶν μεγίστων διαγνώσεων ἀκριβεστάτη καὶ Διογένει καὶ τοῖς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ σοφοῖς ὡς μαντική τις νομιζομένη. πολὺν μὲν γὰρ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι περὶ χρωμάτων ἐποίησαντο λόγον, ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν καὶ τὰ νοσήματα μεριζόμενοι, ἐρυθρόχρους τε τοὺς αἱματώδεις καὶ πυρρόχρους, οἷς ὁ πικρὸς πλεονάζει χυμός, καὶ μελανόχρους, οἷς [ὁ] μέλας, καὶ λευκόχρους τοὺς φλεγματίας ἀποκαλοῦντες, ἐρυθρόχροά τε καὶ πυρρόχροα τὰ ἐπὶ τούτοις νοσήματα καὶ μελανόχροα καὶ λευκόχροα λέγοντες οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου τὰ πολλὰ τῆς τέχνης καταλιπόντες μαρτύρια κάκεινα [ἄ] μᾶλλον δύναται τοῦ νοσήματος τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν παρασχεῖν, τοῖς χρώμασι μόνοις τὴν ἐντελῆ διάκρισιν τῆς ἀσθενείας ἀνέθεντο.

A 30 = Áetios V, 20, 5 (Dox. 432)

Διογένης μετέχειν μὲν αὐτὰ [τὰ ζῶια] τοῦ νοητοῦ καὶ ἀέρος, διὰ δὲ τὸ τὰ μὲν πυκνότητι, τὰ δὲ πλεονασμῶι τῆς ὑγρασίας μήτε διανοεῖσθαι μήτε αἰσθάνεσθαι προσφερῶς δὴ αὐτὰ διακεῖσθαι τοῖς μεμνηόσι παραπεπαικότος τοῦ ἡγεμονικοῦ.

A 31 /1 = Aristotelés, De respiratione 2; 471a3

Diogenés však říká, že [ryby], když vypustí žábrami vodu, vtahují do sebe díky prázdnu v ústech vzduch z okolní vody, ve vodě je prý obsažen vzduch. Takové věci jsou však nemožné.

Διογένης δ' ὅταν ἀφῶσι [οἱ ἰχθύες] τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων ἐκ τοῦ περὶ τὸ στόμαπεριστῶτος ὕδατος ἔλκειν τῶι κενῶι τῶι ἐν τῶι στόματι τὸν ἀέρα ὡς ἐνόητος ἐν τῶι ὕδατι ἀέρος. ταῦτα δ' ἐστὶν ἀδύνατα.

A 31 /2 = Aristotelés, De respiratione 2; 471b12

Z jaké příčiny ryby na vzduchu umírají a proč sebou tak házejí, zjevně jako když se dusí, pokud dýchají? Netrpí přece nedostatkem potravy. Příčina, kterou vyslovuje Diogenés, je ovšem prostoduchá. Tvrdí, že na vzduchu do sebe ryby vtahují příliš mnoho vzduchu, a proto umírají, zatímco ve vodě tak činí uměřeně.

διὰ τίν' αἰτίαν ἐν τῶι ἀέρι ἀποθνήσκουσι καὶ φαίνονται ἀσπαρίζοντα ὡσπερ τὰ πνιγόμενα, εἴπερ ἀναπνέουσιν; οὐ γὰρ δὴ τροφῆς γε ἐνδείαι τοῦτο πάσχουσιν. ἦν γὰρ λέγει Διογένης αἰτίαν, εὐήθης· φησὶ γὰρ ὅτι τὸν ἀέρα πολὺν ἔλκουσι λίαν ἐν τῶι ἀέρι, ἐν δὲ τῶι ὕδατι μέτριον, καὶ διὰ τοῦτ' ἀποθνήσκειν.

A 32 = Theophrastos, Historia plantarum III, 1, 4 (po Anaxagorás A 117 /1)

Diogenés [se domnívá, že rostliny se rodí] ze shnilé vody, obsahující nějakou směs země [a vzduchu].

Διογένης δὲ σηπομένου τοῦ ὕδατος καὶ μίξιν τινὰ λαμβάνοντος πρὸς τὴν γῆν [τὸν ἀέρα γεννᾶν τὰ φυτά].

A 33 = Alexandros, Quaest. II, 23 (II, 73, 11 Bruns) - Περὶ τῆς Ἡρακλείας λίθου, διὰ τί ἔλκει τὸν σίδηρον·

Διογενής δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης πάντα τὰ ἐλατά φησιν καὶ ἀφιέναι τινὰ ἱκμάδα ἀφ' αὐτῶν πεφυκέναι καὶ ἔλκειν ἕξωθεν τὰ μὲν πλείω τὰ δὲ ἐλάττω, πλείστην δὲ ἀφιέναι χαλκόν τε καὶ σίδηρον, οὗ σημεῖον τό τε ἀποκαίεσθαι τι καὶ ἀπαναλίσκεσθαι ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ πυρὶ, καὶ τὸ χρύσιον αὐτὰ ὄξει καὶ ἐλαίω ἰοῦσθαι·

τοῦτο γὰρ πάσχειν διὰ τὸ ἔλκειν ἐξ αὐτῶν τὴν ἱκμάδα τὸ ὄξος. τὸ [μὲν] γὰρ, τὸ πῦρ, καίειν ἃ ἀνακηκίει αὐτοῦ, τὸ δὲ εἰσδυόμενον εἰς ἕκαστον ἔλκειν τε καὶ ἀναλίσκειν τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρόν. τοῦ [οὔν] σιδήρου ἔλκοντός τε καὶ πλείον ἀφιέντος ὑγρόν τὴν λίθον οὔσαν ἀραιότεραν τοῦ σιδήρου καὶ γεωδεστέραν πλείον ἔλκειν τὸ ὑγρόν τὸ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ἀέρος ἢ ἀφιέναι. τὸ μὲν οὔν συγγενὲς ἔλκουσαν ἐν αὐτῇ δέχεσθαι, τὸ δὲ μὴ συγγενὲς ἀπωθεῖν. εἶναι δ' αὐτῇ συγγενῇ τὸν σίδηρον, διὸ τὸ ἀπὸ τούτου [ὑγρόν] ἔλκειν τε καὶ δέχεσθαι ἐν αὐτῇ, καὶ διὰ τῆς τούτου ἕλξεως καὶ τὸν σίδηρον ἐπισπᾶσθαι διὰ τὴν ἀθρόαν ἕλξιν τοῦ ἐν αὐτῷ ὑγροῦ, μηκέτι δὲ τὸν σίδηρον ἔλκειν τὴν λίθον [τῷ] μὴδ' οὕτως εἶναι τὸν σίδηρον ἀραιὸν ὡς δέχεσθαι δύνασθαι ἀθρόαν τὴν ἀπ' αὐτῆς ὑγρότητα.